

“Xəyallarınızın arxasınca getməyə cəsarət etmək vacibdir”

Aysel Əhədova:

“...Əgər siz uşaqları ruhlandırarsanız, gələcək üçün bir neçə alimi qazana bilərsiniz”

Aysel Əhədova Almaniyanın Heidelberg Universiteti Xəstəxanasında və Alman Xərçəng Araşdırma Mərkəzində (DKFZ) Tətbiqi xərçəng biologiyası şöbəsində alim tədqiqatçı kimi çalışır. O, Azərbaycan Tibb Universitetində təhsil aldıqdan sonra DAAD və “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” ilə “Linç sindromu” üzrə tədqiqat aparmaq üçün Heidelberg Universitetinin doktoranturasına qəbul olunub. Elm kommunikasiyasında elm şücaətçisi kimi fəaldır və Bielefelddə “DNT təmiri - böyük nəticələrə malik kiçik səhvlər” adlı çıxışı ilə Alman FameLab Finale 2023-ci ilin qalibi olub. O, mürəkkəb elmi problemi

cəmi üç dəqiqə ərzində izah etmək üçün orijinal metodlardan yararlanaraq ölkədə böyük nüfuza malik beynəlxalq müsabiqənin qalibidir.

A.Əhədova Almaniyanın www.wissenschaftskommunikation.de saytının (FameLab müsabiqəsinin rəsmi tərəfdaşlarından biri) əməkdaşı Clara Morweiserə verdiyi müsahibədə uğur hekayəsini paylaşmışdır. Elmi ünsiyyətin çətinlikləri, təcrübəsi və əyləncəsi barədə danışan gənc azərbaycanlı tədqiqatçının elm sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlərinin gənclər üçün motivasiya mənbəyi olacağını və maraqlı doğuracağını nəzərə alaraq, həmin müsahibəni “Azərbaycan müəllimi” qəzetinin oxucularına təqdim edirik.

➔ **Ardı səh.10**

Aysel Əhədova:

**“...Əgər siz
uşaqları ruhlandıra
bilsəniz, gələcək üçün
bir neçə alimi qazana
bilərsiniz”**

“Xəyallarınızın arxasınca getməyə cəsarət etmək vacibdir”

↔ **Əvvəlki səh.1**

- Siz mayın 25-də Bielefelddə keçirilən FameLab Finalında “DNT təmiri — kiçik səhvlər və böyük nəticələr” adlı çıxışınızla həm münisiflər heyəti, həm də tamaşaçı mükafatı qazandıınız. Bu, sizdə necə hiss yaradır?

- Demək olar ki, hər zaman bu barədə düşünürəm. Bu, sadəcə olaraq unudulmaz bir an deyil, unudulmaz bir təcrübə idi: əvvəlcə Karlsruhe regional qərar, sonra Bielefelddə qalib gəlmək. Hər-dən gecənin bir yarısı oyanıram və deyirəm: “Aman Allah, mən FameLab qazandım!”. Bundan sonra yuxuya getməkdə çətinlik çəkirəm.

- Sizi müsabiqənin finalında iştirak etməyə nə vadar etdi?

- Çağırış məni əvvəllər heç etmədiyim bir şeyi sınağa çox həvəsləndirdi. Elmi əyləncəli şəkildə çatdırmaq mənə çox xoşdur. Bir neçə “Science Slam”da (elmi kommunikasiya) iştirak etmişəm. Ancaq FameLab fərqli bir çağırışdır: üç dəqiqə ərzində PowerPoint olmadan, sadəcə səhnəyə çıxardığımız əşyalarla təqdimat. Elanı görəndə çox çətin olacağımı düşündüm, qeydiyyatdan keçdim (gülür). Elə həmin həftə sonu çıxışım artıq bitmişdi. Bundan sonra fikri daha da “həzm” etdim və nəyi təkmilləşdirə biləcəyimi düşündüm.

- Deyirsiniz ki, üç dəqiqə çox az vaxtdır. Hər bir söz yerində olmalıdır. Buna necə hazırladıınız?

- Mənim üçün ən çətini qısa müddətdə hər kəsin anlaya biləcəyi bir hekayə seçmək idi. Elm mürəkkəbdir. İnsanlar tez-tez düşünür ki, elm adamları bunu məqsədyönlü şəkildə mürəkkəbləşdirir və ya texniki terminlərdən istifadə edir ki, heç kim nəyisə başa düşməsin. Amma bu, o qədər də asan deyil. Tez-tez düşünürəm: “Əgər mən bir mövzunu izah etmək istəsəm, əvvəl üç başqa mövzunu izah etməliyəm və bunu əvvəlcədən izah etmək üçün daha on mövzunu izah etməliyəm”. Ən böyük problem, necə başlamaq lazımı olduğunu bilməkdir. Üç dəqiqə ilə bir çox məlumatı izah etməyə vaxtınız yoxdur, siz birbaşa mətləbə keçməlisiniz.

- Mövzunuza, nəhayət qərar vermək üçün hansı meyarlardan istifadə etdiniz?

- Mən öz sahəmdəki ən vacib mövzu haqqında düşündüm və ağılıma üzərində işlədiyimiz xərcəng peyvəndi gəldi. DNT təmiri ilə başlamaq mənə məntiqli gəldi. Mən bu barədə artıq elmi konfransda danışırdım, lakin tamamilə fərqli bir konsepsiya ilə. Hüceyrədə baş verən DNT bərpasını avtomobil təmiri ilə müqayisə etmək fikri ağılıma gəldi. Bu, klişedir, lakin Almaniyada hər kəs avtomobillərlə əlaqəli ola və onlarla eyniləşə bilər. Beləliklə, DNT təmirini enzimlərlə təmir mexanizmini izah etmək əvəzinə, avtomobillərin texniki baxışı ilə müqayisə etmək istədim. Beləliklə, hekayə öz-özünə yarandı və bənzətmələr alındı. Heç nəyi çətinliklə hekayəyə sığdırmaq lazım deyildi.

- Müsabiqədən başlıca mesajınız nədir?

- Hər şeydən əvvəl, çağırışın “buna dəyər” olduğunu düşünürəm. Özünüzə meydan oxumaq

və yeni şeylər sınaqmaq yaxşıdır. Elm ünsiyyəti ilə nəyəyə nail olmaq son vaxtlar mənim üçün məqsədə çevrilib. Xəyallarınızın arxasınca getməyə cəsarət etmək vacibdir.

- Sizcə, son illər elm kommunikasiyasının dinamikası və aktuallığı nə dərəcədə dəyişib?

- Elmlərini geniş ictimaiyyət üçün başa düşülən etməyə çalışan alimlər çoxdan var. Amma mən heç vaxt 900 nəfərin Bielefelddə FameLab finalı üçün görüşdüyünü görməmişəm. Ola bilsin ki, biz hazırda elmi ünsiyyətdə dönüş nöqtəsini yaşayırıq: insanlar mübadilənin nə qədər vacib olduğunu dərk edirlər. Pandemiya, əlbəttə ki, bunda böyük rol oynadı. Düşünürəm ki, bu, alimlərin laboratoriyadan çıxmağa və “Mən insanlara öz tədqiqatlarım haqqında danışmalıyam!” deməli olduğu bir motivasiya idi.

- Şəxsən siz nə üçün elmi ünsiyyətin vacib olduğunu düşünürsünüz?

- Elmin mürəkkəb olması onu çatdırmamaq üçün səbəb olmamalıdır. İnsanlar üçün asandırma aparırıq. Buna görə də onların tədqiqat haqqında öyrənmələri zəruridir. Beləliklə, bizim işimiz elmi hər kəs üçün maraqlı edəcək şəkildə izah etməkdir. Elmdə, o cümlədən bir alim kimi araşdırmaq və öyrənmək üçün sonsuz çox şey var.

- Tədqiqat gündəliyinizdə xərçəng xəstələri üçün müalicə strategiyaları, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və ölümlərin azaldılması kimi əsas məqsədlər var. Elmi ünsiyyət üçün necə vaxt tapırsınız?

- Mən bu barədə tez-tez düşünürəm. Mənim nöqteyi-nəzərimə görə, onu deyəyə görə bölmək olmaz: “İndi mən elmlə məşğul olacağam, sonra isə elmi ünsiyyətlə məşğul olacağam”. Ən azından mənim üçün bu, belə deyil. Elmi layihəm haqqında düşünün

kimi, məsələn, ailəmə və ya dostlarıma bunu necə izah edə biləcəyimi düşünürəm. Bundan bir neçə fikir əldə etdim. Amma tamaşaya hazırlaşanda təbii ki, boş vaxtımı sərf etməliyəm. Bu, mənim üçün əyləncəlidir. Sonra bazar günü bağda oturub təqdimatımı hazırlayıb ağaclara, çiçəklərə təqdim edirəm. Sonra tamaşaya üç-dörd gün qalmış həyəcədən və intizardan həzz alıram.

- Siz həm də elm adamısınız. Sınammaq istədiyiniz başqa elmi ünsiyyət formatları varmı?

- Mən səhnə ilə əlaqəsi olan bütün formatlara açıqım. YouTube və ya TikTok kimi onlayn formatlar əladır, amma bunlar mənim üçün deyil. Səhnədə özümü ən rahat hiss edirəm, çünki tamaşaçılarla əlaqə saxlayıram və birbaşa rəy alıram. Deyilənlər yaxşı gedirmi? Mövzunu yaxşı izah edə bilərəmmi? Bir şeyin yaxşı işləmədiyi anlar varmı? Özümü inkişaf etdirmək üçün bu reaksiyalar vacibdir. Podkastlar da əla formatdır. Bəlkə bunu yeni bir çağırış kimi sınaqlıyam.

- Elmi ünsiyyətlə başlamaq istəyən insanlara nə demək istərdiniz?

- Karlsruhe və həmçinin Bielefelddə (Almaniya şəhərləri) uşaqlar tamaşadan sonra yanıma gəldilər və təqdimatımdan zövq aldıklarını söylədilər. Buna sevindim, çünki maraqlarımı itirmədən uşaqları əyləndirmək asan deyil. Düşünürəm ki, həmişə yadda saxlamalıyıq ki, əgər siz uşaqları ruhlandıra bilsəniz, gələcək üçün bir neçə alimi qazana bilərsiniz. Həm də əyləncə faktorunu gözədən qaçırmayın. Elmi çatdırma biləcəyiniz bir çox format var, amma mənə buna nail olmağın ən yaxşı yolu insanları güldürməkdir.

Müsaibə ilə daha ətraflı <https://www.wissenschaftskommunikation.de/am-meisten-hat-mich-die-challenge-motiviert-68039/> səhifəsindən tanış olmaq olar.

Qeyd edək ki, Aysel Əhədova 1988-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. 1994-2005—ci illərdə Bakı Avropa Liseyində təhsil alıb. 2005-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinin tibbi-biologiya fakültəsinə daxil olub, təhsilini 2011-ci ildə müvəffəqiyyətlə bitirib. Tələbəlik vaxtı elmi tədqiqatlarla məşğul olub və müxtəlif tələbə təşkilatlarının konfranslarında iştirak edib. IFMSA (International Federation of Medical Students Associations)-nın Azərbaycandakı təmsilçiliyi-AzerMDS ilə tanış olub. 2011-ci ildə IFMSA (International Federation of Medical Students Associations) təşkilatının Research Exchange Mübadilə Programında iştirak edib və Avstriyanın paytaxtı Vyanada yerləşən Mərkəzi Hospitalda bir aylıq tədqiqat təcrübəsi əldə edib. Daha sonra Almaniyanın Mannheim Universitet Klinikasında tibbi təcrübə şansı qazanıb. 2012-ci ildə DAAD-ın 3 illik təqaüdünü qazanaraq xərcəng tədqiqatı sahəsində işləmək arzusunı həyata keçirmək üçün Almaniya yollanıb. “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində 2012-2015-ci illərdə Heydelberq Universitetinin tibb fakültəsində doktorantura (PhD) təhsili alıb, professor Knebel Deberitsin rəhbərliyi ilə doktorluq dissertasiyası üzərində işləyib. 2015-ci ildə doktorantura imtahanını müvəffəqiyyətlə verib və həmin institutda elmi işçi vəzifəsində çalışmağa başlayıb. 2020-ci ildə Heydelberq Universitetinin fəxri senatoru, professor Fridrix Roytner və onun həyat yoldaşı Anita Roytner tərəfindən təsis olunan “Anita və Fridrix Roytner mükafatı”na layiq görülüb. Bu mükafat Heydelberq Universitetinin gənc alimlərinə xüsusilə klinik cəhətdən əhəmiyyətli tədqiqat layihələrinə görə təqdim olunur. O, fəlsəfə doktoru kimi mikrosputnik qeyri-sabit xərcəngin öyrənilməsi üzrə bir neçə layihədə iştirak edib və xərcəng hüceyrələrində qlükoza metabolizminə yönəlmiş yeni dərmanların, dərman kombinasiyalarının identifikasiyası üzrə tədqiqatlar aparıb. Qeyd edək ki, Böyük Britaniyanın Çeltenham Elm Festivalı tərəfindən yaradılan yarışmanın məqsədi gənclərdə elmə olan marağı artırmaq, gənc alimlərə dəstək verməkdir. 2007-2021-ci illər arasında British Council dünyanın 30-dan çox ölkəsində “FameLab International”-ə dəstək verməklə, layihənin qloballaşdırılmasına əhəmiyyətli töhfə verib.

Gənc tədqiqatçıya elmi araşdırmalarında bol uğurlar arzulayırıq!

Oruc MUSTAFAYEV